

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Denisa Cerića pt. „Transgraniczna przestrzeń turystyczna w regionie Morza Bałtyckiego” napisanej pod kierunkiem dr. hab. Marka Więckowskiego, prof. IGiPZ, w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego Polskiej Akademii Nauk w Zakładzie Geografii Miast i Ludności

Wypełniając zapis art. 187 oraz art. 190 ust. 3. ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przedstawiam opinię dotyczącą rozprawy doktorskiej przygotowanej przez mgr. Denisa Cerića pt. „Transgraniczna przestrzeń turystyczna w regionie Morza Bałtyckiego”.

Rozprawa doktorska została przygotowana w formie zbioru sześciu opublikowanych w latach 2016–2023 artykułów naukowych, na które złożyły się:

- 1) Więckowski M., Cerić D. (2016). Evolving tourism on the Baltic Sea coast: perspectives on change in the Polish maritime borderland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 16, issue sup 1, 98-111. Wkład doktoranta: 25%.
- 2) Cerić D., Więckowski M. (2019). Współpraca transgraniczna w regionie Morza Bałtyckiego jako element kreowania przestrzeni turystycznej, [w]: A. Cedro (red.), *Polska Geografia Morza, Przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne badania morza i obszarów nadmorskich*, Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk o Ziemi, 29-4. Wkład doktoranta: 75%.
- 3) Cerić D. (2019). Transgraniczna przestrzeń turystyczna obszarów morskich i nadmorskich na przykładzie Morza Bałtyckiego – próba wyjaśnienia pojęcia. *Przegląd Geograficzny*, 91, 4, 531-551. Wkład doktoranta: 50%.
- 4) Cerić D., Więckowski M. (2020). Establishing transboundary tourist space in the Baltic Sea region. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, 2020, Spec Iss (1), 149-157. Wkład doktoranta: 50%.
- 5) Cerić, D. (2023). Przestrzenne cechy transgranicznej współpracy turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego. *Przegląd Geograficzny*, 95, 1, 85-112.
- 6) Cerić, D. (2023). Obstacles to cross-border tourism cooperation across the Baltic Sea as seen by Interreg stakeholders. *Geografický časopis/ Geographical Journal*, 75, X, X-XX, <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2023.75.X.ZZ> (w druku).

Artykuły powyższe zostały uzupełnione o Tekst objaśniający.

Przedmiot oceny

Zgodnie z przywołaną ustawą oraz wytycznymi Rady Doskonałości Naukowej (2022) przedmiotem mojej oceny są następujące elementy:

- 1) ogólna wiedza teoretyczna Doktoranta w zakresie dyscypliny (geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna);
- 2) umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta;
- 3) oryginalność rozwiązania problemu naukowego.

Główne założenia rozprawy doktorskiej

Na wstępie rozprawy (Tekstu objaśniającego) Doktorant przedstawił jej główne założenia metodologiczne, obejmujące: problem badawczy, przedmiot badań oraz cel rozprawy wraz z trzema pytaniami szczegółowymi. Zostały one uzupełnione o wskazanie zakresu czasowego badań, określenie ich zakresu przestrzennego oraz przedstawienie stosowanych metod badawczych i źródeł danych. Założenia powyższe zostały sformułowane w następujący sposób:

Problem badawczy: Wyjaśnienie procesów kształtowania się transgranicznej przestrzeni turystycznej Morza Bałtyckiego przez współpracę podmiotów na rzecz rozwoju turystyki.

Przedmiot badań: Współpraca, a konkretnie specyfika i tematyka projektów dotyczących rozwoju turystyki realizowanych w regionie Morza Bałtyckiego w latach 2007 – 2013 w ramach programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej (UE), a które prowadzą do kreowania transgranicznej przestrzeni turystycznej obszarów morskich i nadmorskich.

Cel rozprawy: Wyjaśnienie specyfiki terytorialnej współpracy transgranicznej realizowanej na obszarach morskich na przykładzie Morza Bałtyckiego w ramach współpracy na rzecz rozwoju turystyki.

Pytania badawcze:

- 1) Jaki jest zasięg współpracy w projektach dotyczących turystyki transgranicznej w regionie Morza Bałtyckiego?
- 2) Jakie są tematy współpracy w turystycznych projektach w regionie Morza Bałtyckiego oraz jak są zróżnicowane przestrzennie względem lokalizacji beneficjentów?
- 3) Jaka jest specyfika turystycznej współpracy oraz przestrzeni transgranicznej na akwenach morskich – czym różni się ona od turystycznej współpracy i przestrzeni transgranicznej na obszarach lądowych.

Zakres czasowy badań: okres 2007–2019, w tym lata 2007–2013, obejmujące okres wdrażania Programu UE Interreg IV oraz lata 2014–2019, obejmujące okres 5 lat monitorowania jego rezultatów.

Zakres przestrzenny badań: Region Morza Bałtyckiego, obejmujący całe terytoria 9 krajów, takich jak: Białoruś, Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Norwegia, Polska i Szwecja oraz części dwóch innych krajów położonych nad Morzem Bałtyckim: Niemiec i Rosji.

Uwagi ogólne recenzenta do założeń głównych rozprawy

Biorąc pod uwagę zakres pracy można stwierdzić, że podjęta w niej tematyka ma charakter interdyscyplinarny. Mieści się ona w Dziedzinie nauk społecznych, przede wszystkim w obrębie takich dyscyplin, jak: geografia społeczno-ekonomiczna (subdyscypliny: geografia turystyki, geografia polityczna), a także, w ograniczonym stopniu, nauk o polityce i administracji oraz nauk o zarządzaniu i jakości, w zakresie zarządzania terytorialnego.

Podjęta problematyka dotyczy interesującej grupy zagadnień związanych z kształtowaniem się specyficznego rodzaju przestrzeni geograficznej, jakim jest nadmorska i morska, transgraniczna przestrzeń turystyczna w regionie Morza Bałtyckiego. Na podkreślenie i pozytywną ocenę zasługuje tutaj oryginalność podjętej tematyki, która w takim zakresie (przestrzeń geograficzna – przestrzeń turystyczna – przestrzeń transgraniczna – przestrzeń morska i nadmorska) rzadko stanowi przedmiot refleksji naukowej wśród geografów (i nie tylko). W tym kontekście należy zaznaczyć, że Doktorant jest świadomy takiego stanu rzeczy o czym świadczy dyskusja problemu w świetle bogatej literatury

przedmiotu, przeprowadzona w zasadzie w każdym z przedłożonych artykułów. Konstatacja ta jest istotna w odniesieniu do pierwszego kryterium oceny jakim jest ogólna wiedza teoretyczna w zakresie dyscypliny. Doktorant wiedzą taką się wykazał, przynajmniej w zakresie poruszanej tematyki, co jest w zupełności zrozumiałe i akceptowalne.

Odnosząc się do tytułu rozprawy oraz poszczególnych ww. założeń głównych pewne zastrzeżenia (różnej wagi) mogą budzić:

- 1) Sformułowanie samego tytułu jako: „Transgraniczna przestrzeń turystyczna w regionie Morza Bałtyckiego”.

Biorąc pod uwagę zakres rzeczowy badań, ograniczony do jednego z programów współpracy przygranicznej UE, wydaje się, że tytuł w takim brzmieniu jest zbyt ogólny. Należałoby go uzupełnić odniesieniem (podtytułem) precyzującym rzeczywisty zakres badań, poprzez wskazanie na Program UE Interreg IV (ewentualnie inne programy współpracy terytorialnej uwzględnione w badaniach).

- 2) Sformułowanie problemu badawczego jako: „wyjaśnienie procesów kształtowania się transgranicznej przestrzeni turystycznej Morza Bałtyckiego przez współpracę podmiotów na rzecz rozwoju turystyki”.

W powyższym brzmieniu przedstawiony przez Doktoranta problem badawczy przybiera raczej formę celu pracy. Sam cel zaś został sformułowany w dalszej części Tekstu objaśniającego (s. 18) jako: „wyjaśnienie specyfiki terytorialnej współpracy transgranicznej realizowanej na obszarach morskich na przykładzie Morza Bałtyckiego w ramach współpracy na rzecz rozwoju turystyki”. Doktorant nie jest tu przy tym konsekwentny, ponieważ w dalszej części Tekstu objaśniającego (s. 23) jest mowa o problemie badawczym przedstawionym jako „Transgraniczna przestrzeń turystyczna w regionie Morza Bałtyckiego”. Być może został tutaj zastosowany pewien skrót myślowy, którego należałoby jednak unikać w tekstach naukowych.

- 3) Wydaje się również, że określony przez Doktoranta przedmiot badań: „współpraca, a konkretnie specyfika i tematyka projektów dotyczących rozwoju turystyki realizowanych w regionie Morza Bałtyckiego w latach 2007 – 2013 w ramach programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej (UE), a które prowadzą do kreowania transgranicznej przestrzeni turystycznej obszarów morskich i nadmorskich” – mógłby z powodzeniem stanowić problem badawczy. (Problem badawczy określa się w odniesieniu do przedmiotu badań.)

- 4) Odnosząc się do pytań badawczych, powinny one bezpośrednio korespondować z hipotezami lub tezami (które w odniesieniu do całej rozprawy nie zostały w ogóle sformułowane), a w konsekwencji nawiązywać w większym stopniu do problemu badawczego, stanowiąc jednocześnie jego uszczegółowienie. W tym sensie znalezienie odpowiedzi na pytania badawcze pozwoliłoby na rozwiązanie problemu badawczego, poprzez przeprowadzenie dowodu potwierdzającego tezy czy też potwierdzenie lub falsyfikację hipotez, a tym samym osiągnięcie celu badań.

- 5) Zakres przestrzenny badań: Doktorant przyjął, że region Morza Bałtyckiego obejmuje terytoria, w których planowanie przestrzenne odbywa się w ramach programu VASAB, co pokrywa się z obszarem wsparcia programu Unii Europejskiej Interreg IV B Regionu Morza Bałtyckiego w latach 2007-2013 oraz z zaproponowanym przez A.P. Klemesheva i innych (2017) rozszerzonym regionem Morza Bałtyckiego. W myśl tych założeń region Morza Bałtyckiego obejmuje całe terytoria 9 krajów: Białoruś, Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Norwegia, Polska i Szwecja oraz części dwóch

innych krajów położonych nad Morzem Bałtyckim: Niemiec i Rosji, co znalazło swoje odzwierciedlenie w artykułach 2–6, stanowiących część rozprawy.

Doktorant miał prawo przyjąć tak szeroki zakres przestrzenny badań, który odpowiadał założonemu przez niego celowi pracy. Niemniej wydaje się, że powinien on być lepiej uzasadniony, zwłaszcza w kontekście założeń przedstawionych na Rycinie 1 i Rycinie 2., które nie w pełni korespondują z listą krajów objętych badaniem. Znalazły się wśród nich bowiem Białoruś i Norwegia, niemające dostępu do Morza Bałtyckiego, co w kontekście współpracy transgranicznej (przynajmniej) na akwenach morskich powinno je wykluczać.

Koncepcja badań: uwagi recenzenta

Przedstawiona przez Doktoranta koncepcja badań obejmuje: 1) zrozumienie tła badanego problemu (background), 2) badanie współpracy turystycznej morskiej oraz 3) wyjaśnienia.

Przyjęta koncepcja badań nie budzi zastrzeżeń. Wydaje się być dogłębnie przemyślana, a co najważniejsze logiczna w kontekście przyjętych założeń, a zwłaszcza problemu badawczego i celu pracy. Pewne wątpliwości może natomiast budzić jej realizacja przedstawiona w cyklu artykułów składających się na rozprawę. Wątpliwości te dotyczą zachowania w przedłożonych artykułach pewnej wspólnej myśli przewodniej odnoszącej się do problemu badawczego, której osią powinny być szczegółowe pytania badawcze. Autor co prawda wskazuje, w których artykułach zawarto odpowiedzi na poszczególne pytania, ale w opinii recenzenta wkrada się tutaj pewien nieporządek oraz wielokrotne powtórzenia. Pewnym usprawiedliwieniem Doktoranta może być przy tym forma rozprawy, na którą złożyły się artykuły pisane na przestrzeni kilku lat, kiedy prawdopodobnie nie był jeszcze w pełni wykrystalizowany łączący je problem badawczy, a tym bardziej szczegółowe pytania.

Pewne wątpliwości natury semantyczno-metodologicznej w sformułowanej koncepcji może również budzić użycie przez Doktoranta terminów „zrozumienie” i „wyjaśnienie”, które wywodzą się z innych wzorców metodologicznych, to jest (odpowiednio): humanistyczno-interpretacyjnej i naturalistycznej. Prawdopodobnie terminy te zostały użyte w ich potocznym ujęciu, co jednak może wprowadzać pewną dezorientację dla wnikliwego czytelnika.

Metody badań: uwagi recenzenta

Zgodnie z deklaracją Doktoranta, podczas badań stosował on trzy główne grupy, w tym: metody kartograficzne, metody statystyczne oraz wywiady pogłębione. Zostały one uzupełnione o analizę dokumentów projektowych, inwentaryzację terenową oraz obserwację uczestniczącą. Jednocześnie Doktorant wskazuje, że stosował podejście dedukcyjne i indukcyjne oraz ilościowe i jakościowe.

Tak szerokie spektrum zastosowanych (w zróżnicowanym zakresie) przez Doktoranta metod i technik badawczych (które w pełnym zakresie widoczne są dopiero przy wnikliwej analizie poszczególnych artykułów) wywodzących się z różnych wzorców metodologicznych z pewnością zasługuje na podkreślenie i aprobowaną ocenę. Świadczy ono o dojrzałości naukowej Doktoranta i stanowi ważną przesłankę do pozytywnej oceny rozprawy w zakresie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez doktoranta oraz oryginalności rozwiązania problemu naukowego. Dobór metod badawczych oraz ich zastosowanie stanowi zdaniem recenzenta jedną z mocniejszych stron przedłożonej rozprawy.

Odpowiedzi na pytania badawcze: uwagi recenzenta

W wyniku wdrożonej koncepcji badawczej Doktorant uzyskał odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze, a w szczególności:

PB 1. Jaki jest zasięg współpracy w projektach dotyczących turystyki transgranicznej w regionie Morza Bałtyckiego?

Rozbudowana i wielowątkowa odpowiedź na to pytanie została zawarta przede wszystkim w artykule nr 5 pt. „Przestrzenne cechy transgranicznej współpracy turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego”; a częściowo także w artykule nr 2 pt. „Współpraca transgraniczna w regionie Morza Bałtyckiego jako element kreowania przestrzeni turystycznej” oraz w artykule nr 4 pt. „Establishing transboundary tourist space in the Baltic Sea region”.

W podsumowaniu Doktorant w szczególności zwraca uwagę na wielorakie różnice pod względem zasięgu współpracy jakie zachodzą między państwami regionu Morza Bałtyckiego, należącymi do tzw. „starej Europy” a państwami należącymi do tzw. „nowej Europy” (pisownia oryginalna). Przy czym samo użycie terminu zasięg wydaje się dość niefortunne ponieważ analiza obejmuje wiele elementów, dla których zasięg (terytorialny) stanowi tylko pole odniesienia.

Wspomniane różnice w zasięgu współpracy dotyczą przede wszystkim liczby beneficjentów i funkcji liderów projektów, wysokości budżetów i ich podziału na partnerów pochodzących ze starej i nowej Europy (z przewagą tej pierwszej). Uwzględniając powyższe dane Doktorant konkluduje, że rola zamkniętej granicy, jaką pełniła Żelazna kurtyna, która oddzielała nie tylko państwa, ale także dwa bloki geopolityczne, mimo upływu ćwierćwiecza nadal ma wpływ na wymiar przestrzenny współpracy i powiązane z tym kreowanie transgranicznej przestrzeni turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego, mimo wsparcia finansowego z UE, które miało te różnice zniwelować.

W podsumowaniu Doktorant stwierdza (odnosząc się do wyników badań ilościowych i jakościowych), że trudno jest mówić o tworzeniu się turystycznej przestrzeni transgranicznej całego regionu Morza Bałtyckiego. Jednocześnie zaznacza, że udało mu się zidentyfikować kilka obszarów, na których można obserwować dużą współpracę pomiędzy podmiotami pochodzącymi z różnych krajów.

PB2. Jakie są tematy współpracy w turystycznych projektach w regionie Morza Bałtyckiego oraz jak są zróżnicowane przestrzennie względem lokalizacji beneficjentów?

Główna część odpowiedzi na powyższe pytanie badawcze została przedstawiona w artykule nr 5 pt. „Przestrzenne cechy transgranicznej współpracy turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego”. Na uwagę zasługuje tutaj wyróżnienie 19 ogólnych obszarów (tematycznych?, dop. recenzenta) współpracy w turystycznych projektach Interreg IV w regionie Morza Bałtyckiego, które podzielono na 6 grup tematycznych: (1) usprawnienia w biznesie, (2) działalność promocyjna i konserwatorska, (3) oceny i badania, (4) rozwój produktu turystycznego, (5) transport i (6) pozostałe tematy.

Pewne niezrozumienie u czytelnika może budzić niezbyt precyzyjne stosowanie przez Doktoranta terminu obszar, który czasami jest rozumiany jako określone terytorium (na którym współpraca się odbywa), a w innych przypadkach jako obszar tematyczny tej współpracy.

PB3. Jaka jest specyfika turystycznej współpracy oraz przestrzeni transgranicznej na akwenach morskich – czym różni się ona od turystycznej współpracy i przestrzeni transgranicznej na obszarach lądowych?

Część odpowiedzi na powyższe pytanie została zawarta w artykule nr 6 pt. „Obstacles to cross-border tourism cooperation across the Baltic Sea as seen by Interreg stakeholders”. Dotyczy on specyfiki

współpracy w zakresie realizacji projektów współpracy transgranicznej w regionie Morza Bałtyckiego, zwłaszcza w odniesieniu do przeszkód w jej realizacji. Wśród najistotniejszych barier utrudniających tę współpracę Doktorant wymienia bariery językowe, zasoby ludzkie, zasady refundacji projektów, biurokracja i różnice kulturowe, odległości między państwami i podmiotami je reprezentującymi.

Tematyka specyfiki współpracy turystycznej oraz przestrzeni transgranicznej na akwenach morskich została także podjęta w artykule nr 5 pt. „Przestrzenne cechy transgranicznej współpracy turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego”. Stwierdzono w nim m.in., że ruch turystyczny w regionie Morza Bałtyckiego charakteryzuje się dużą liczbą turystów zagranicznych z państw nadbałtyckich, co powoduje, że w dużej części musi się on odbywać przez morze.

Z kolei, w artykule nr 3 pt. „Transgraniczna przestrzeń turystyczna obszarów morskich i nadmorskich na przykładzie Morza Bałtyckiego – próba wyjaśnienia pojęcia” Doktorant podkreśla, że turystyczna przestrzeń transgraniczna akwenów morskich różni się od tej lądowej przede wszystkim tym, że dużą jej część stanowi samo morze, stanowiące wg międzynarodowego prawa morskiego obszar nienależący do żadnego państwa (poza wodami terytorialnymi).

Dodatkowo Doktorant wymienia jeszcze inne cechy morskiej przestrzeni turystycznej podkreślając, że łączy ona obszary, które stanowią rdzeń systemu osadniczego oraz przestrzeni społeczno-ekonomicznej; w przeciwieństwie do przestrzeni lądowej, która łączy zwykle peryferia. (Szkoda tylko, że wniosek ten nie został lepiej uzasadniony). Wskazuje on również, że warunkiem wykształcenia się przestrzeni morskiej są istniejące powiązania transportowe warunkujące fizyczne przemieszczanie się na obszarach nienależących do żadnego z państw.

Konkludując, Doktorant stwierdza, że współpraca transgraniczna pomiędzy interesariuszami oddzielonymi granicą morską, tak samo jak obszar tej współpracy – transgraniczna przestrzeń turystyczna akwenów morskich i nadmorskich, różni się od współpracy transgranicznej i jej przestrzeni pomiędzy państwami oddzielonymi granicą lądową.

Wniosek powyższy w ocenie recenzenta jest jednym z bardziej istotnych w kontekście celów całej rozprawy. Został on należycie uzasadniony przez Doktoranta, co niewątpliwie stanowi mocną stronę jego pracy.

Uwagi szczegółowe recenzenta do artykułów

Artykuł nr 1. Więckowski M., Cerić D. (2016). Evolving tourism on the Baltic Sea coast: perspectives on change in the Polish maritime borderland. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 16, issue sup 1, 98-111.

Artykuł ten, jak podkreślają jego Autorzy, stanowi rodzaj wprowadzenia do dalszych rozważań dotyczących transgranicznej przestrzeni turystycznej w rejonie Morza Bałtyckiego. Założono w nim, że granice morskie różnią się od lądowych, chociaż ich funkcja jest zasadniczo ta sama. Granice morskie w większym stopniu niż granice lądowe tworzą bowiem bariery dla ściślejszej współpracy. Współpraca jest na ogół łatwiejsza, gdy strony dzieli granica lądowa, ponieważ tworzenie sieci poprzez morze wiąże się z wyzwaniami, m.in. takimi jak pokonywanie dystansu fizycznego.

Założenie powyższe (zgodnie z funkcją wprowadzającą całego artykułu) stanowi dobry punkt wyjścia do dalszych analiz. Szkoda jedynie, że nie zostało ono ujęte w formie tezy lub wyjściowej hipotezy.

Na szczególną uwagę zasługuje przedstawiona w artykule próba adaptacji modelu transgranicznej przestrzeni turystycznej¹, w którym wyróżnia się: (1) przestrzeń rozdzieloną, (2) przestrzeń koegzystującą, (3) przestrzeń otwartą, (4) przestrzeń zintegrowaną; do realiów Południowego Bałtyku.

Uwaga szczegółowa: Istnieje rozbieżność w nazewnictwie rodzajów transgranicznej przestrzeni turystycznej zastosowanym na s. 27 oraz na Rycinie 4, s. 37 Tekstu objaśniającego, a także na stronie 107 artykułu źródłowego, w stosunku do nazewnictwa (w języku angielskim) na Rycinie 3 (s. 108) artykułu źródłowego.

Artykuł nr 2. Cerić D., Więckowski M. (2019). Współpraca transgraniczna w regionie Morza Bałtyckiego jako element kreowania przestrzeni turystycznej, [w]: A. Cedro (red.), Polska Geografia Morza, Przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne badania morza i obszarów nadmorskich, Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk o Ziemi, 29-44.

Artykuł poświęcony jest przede wszystkim (choć tytuł na to nie wskazuje) analizie projektów europejskich wspierających łączenie narodowych przestrzeni turystycznych. W wyniku przeprowadzonej analizy autorzy wyróżnili cztery typy projektów, na które złożyły się: (1) integracja transportu, (2) zarządzanie turystyką, (3) wytworzenie produktów turystycznych oraz (4) wytworzenie regionalnej tożsamości.

W tym kontekście Doktorant, wraz ze współautorem artykułu, stwierdzają, że podstawowym elementem mającym znaczenie w tworzeniu transgranicznej przestrzeni turystycznej na Morzu Bałtyckim są projekty europejskie. W uzasadnieniu zaś zaznacza, że podstawowym czynnikiem wpływającym na tworzenie transgranicznej przestrzeni turystycznej na Morzu Bałtyckim jest polityka UE dotycząca integracji transgranicznej. Jest ona realizowana poprzez finansowe wsparcie współpracy w ramach programów Interreg, których celem jest promowanie rozwoju regionalnego i współpracy transgranicznej oraz ograniczanie roli granic, rozwiązywanie wspólnych problemów i wykorzystywanie istniejącego potencjału. Wsparcie finansowe UE jest istotnym czynnikiem stymulującym rozwój współpracy na obszarach transgranicznych, a polityka ta nie różni się w transgranicznych obszarach morskich wewnątrz Unii. Z tego powodu transgraniczną przestrzeń turystyczną w regionie Morza Bałtyckiego badano właśnie na przykładzie współpracy beneficjentów turystycznych w ramach projektów programów Interreg.

Wydaje się, że tak kategoryczna konstatacja jest mocno przesadzona. Polityka europejska i stanowiące jej rzeczową egzemplifikację projekty stanowią jeden z wielu sposobów tworzenia turystycznej przestrzeni transgranicznej, ale ze względu na ich ograniczony zakres rzeczowy i zasięg terytorialny, trudno je traktować jako czynnik podstawowy. Uczciwie trzeba przyznać, że mimo powyższych sformułowań przypisujących polityce UE zasadnicze znaczenie, Doktorant zauważa jej ograniczony zakres, co stwierdza podsumowaniu rozprawy wskazując na jej ograniczenia.

¹ Zaczerpniętego z wcześniejszych opracowań (Martinez, 1994; Timothy, 1999; Więckowski, 2010b).

Artykuł nr 3. Cerić D. (2019). Transgraniczna przestrzeń turystyczna obszarów morskich i nadmorskich na przykładzie Morza Bałtyckiego – próba wyjaśnienia pojęcia. Przegląd Geograficzny, 91, 4, 531- 551.

Artykuł ma charakter przeglądowy w zakresie koncepcji transgranicznej przestrzeni turystycznej powiązanej z akwenami morskimi. Wyniki analizy pokazały, że istnieje w tym zakresie pewna luka poznawcza. W kontekście powyższym Doktorant zaproponował własną koncepcję transgranicznej morskiej i nadmorskiej przestrzeni turystycznej na przykładzie regionu Morza Bałtyckiego. Określił ją jako „obszar, w którym występują więzi transgraniczne przez morskie granice w zakresie szeroko rozumianego turystyki, rozumiane jako wszelkie kontakty pomiędzy władzami, instytucjami i ludźmi z dwóch lub więcej graniczących przez morze państw”.

Definicję tę można z pewnością uznać za istotny wkład Doktoranta do refleksji teoretycznej dotyczącej morskiej, transgranicznej przestrzeni turystycznej. Recenzent w dużym stopniu identyfikuje się z przywołaną definicją, z sugestią wyeksponowania w pierwszej kolejności kontaktów między ludźmi stanowiących cechę konstytutywną morskiej transgranicznej przestrzeni turystycznej.

Artykuł nr 4. Cerić D., Więckowski M. (2020). Establishing transboundary tourist space in the Baltic Sea region. Baltic Journal of Health and Physical Activity, 2020, Spec Iss (1), 149-157.

Autorzy przyjmują w nim założenie (tezę), że proces tworzenia transgranicznej przestrzeni turystycznej nad Morzem Bałtyckim jest w dużym stopniu uzależniony od współfinansowania ze strony Unii Europejskiej. Jak już wcześniej wspomniano, założenie to budzi wątpliwości recenzenta, biorąc pod uwagę zakres rzeczowy i finansowy przedsięwzięć wspieranych ze środków UE.

Przedstawiają oni także cztery typy zadań, które mogą kreować transgraniczną przestrzeń turystyczną w regionie Morza Bałtyckiego, zaliczając do nich: (1) integrację transportu, (2) zarządzanie turystyką, (3) tworzenie produktów turystycznych oraz (4) rozwój regionalnej tożsamości. W tym kontekście Autorzy stwierdzają, że utrzymywanie się dysproporcji między partnerami ze „starej” i „nowej” UE w zakresie finansowania projektów realizowanych w ramach polityki UE, podważa jej główny cel, jakim jest wyrównywanie dysproporcji rozwojowych między regionami i krajami w całej Unii.

Artykuł nr 5: Cerić, D. (2023). Przestrzenne cechy transgranicznej współpracy turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego. Przegląd Geograficzny, 95, 1, 85-112.

W artykule powyższym zagadnienia transgranicznej współpracy turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego Doktorant osadził w teoretycznej koncepcji zmienności granic: (ang.) bordering – debordering – rebordering.

Na poziomie aplikacyjnym polityki UE Doktorant przeprowadził analizę projektów turystycznych realizowanych w ramach programu Interreg IV. Jej wyniki umożliwiły wyróżnienie 19 tematycznych obszarów współpracy, które zostały przypisane do 6 grup tematycznych, takich jak: (1) usprawnienia w biznesie, (2) działalność promocyjna i konserwatorska, (3) oceny i badania, (4) rozwój produktu turystycznego, (5) transport, (6) pozostałe tematy

Na tej podstawie Doktorant scharakteryzował beneficjentów wybranych projektów i ich liderów, a także rodzaj współpracy i jej przestrzenne zróżnicowanie. Uzyskane wyniki potwierdziły wcześniejsze obserwacje dotyczące różnic pomiędzy zachodnią i wschodnią częścią regionu oraz pozwoliły na ich uszczegółowienie, a także na dokładniejsze umiejscowienie w przestrzeni.

Artykuł nr 6 (w druku): Cerić, D. (2023). Obstacles to cross-border tourism cooperation across the Baltic Sea as seen by Interreg stakeholders. Geografický časopis/ Geographical Journal

W artykule Doktorant próbuje zawrzeć odpowiedź na pytania dotyczące lokalizacji współpracy transgranicznej w zakresie turystyki w regionie Morza Bałtyckiego, a zwłaszcza jej uzasadnienia oraz procesów które ją kształtują. W swoich badaniach stosuje jakościową metodę wywiadu pogłębionego. Respondenci (35 osób) zostali zapytani o genezę współpracy w projektach, sposób wyboru partnerów i tematów do realizacji, a także o cele współpracy, zaistniałe przeszkody oraz długookresowe efekty zrealizowanych już projektów. Całość odnosiła się do kontekstu jakim było tworzenie morskiej transgranicznej przestrzeni turystycznej w regionie Morza Bałtyckiego.

Uzyskane odpowiedzi w dużym stopniu stanowiły podstawę do określenia specyfiki turystycznej współpracy oraz przestrzeni transgranicznej na akwenach morskich, a zwłaszcza czym różni się ona od turystycznej współpracy i przestrzeni transgranicznej na obszarach lądowych. W tym kontekście zidentyfikowano 6 głównych grup przeszkód we współpracy transgranicznej na granicy morskiej, w tym: (1) przestrzenne, (2) społeczno-kulturowe, (3) polityczne, zarządcze i prawne, (4) gospodarcze, (5) organizacyjne i (6) administracyjne.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w artykule powyższym Doktorant zastosował z powodzeniem metodę wywiadu, która wywodzi się z innego (w stosunku do wcześniej stosowanego) wzorca metodologicznego. Wskazuje to na dużą dojrzałość Doktoranta, który opanował umiejętność stosowania metod pochodzących z różnych modeli, a przede wszystkim potrafił zinterpretować w ich świetle uzyskane wyniki.

Podsumowanie oceny i końcowa konkluzja

Biorąc pod uwagę oryginalność podjętej tematyki, a także sposób rozwiązania problemu naukowego m.in. poprzez zastosowanie różnorodnych metod i technik badawczych uważam, że rozprawa w znaczącym stopniu przyczynia się do uzupełnienia luki poznawczej w zakresie niszowego, a przez to stosunkowo rzadko podejmowanego, tematu jakim jest morska i nadmorska, transgraniczna przestrzeń turystyczna w regionie Morza Bałtyckiego.

Oceniając jednocześnie przedłożoną rozprawę doktorską w świetle wskazanych przez ustawodawcę elementów stwierdzam, że: Doktorant posiada ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie dyscypliny geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna (w odniesieniu do podjętej tematyki), potrafi samodzielnie prowadzić pracę naukową oraz, że w przedłożonej rozprawie zaproponował oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, głównie w formie przyjęcia określonej koncepcji badań oraz zastosowania różnych metod badawczych wywodzących się dodatkowo z odmiennych wzorców metodologicznych.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że przedłożona przez Doktoranta rozprawa spełnia wszystkie warunki stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 187 przytoczonej ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Wnioskuje tym samym o dopuszczenie go do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie, biorąc pod uwagę formę rozprawy składającej się ze zbioru 6 oddzielnych artykułów, proponuję opracowanie na ich podstawie monografii, uwzględniającej także zmiany geopolityczne jakie zaszły w regionie Morza Bałtyckiego w ostatnich latach. Bez wątpienia miały one odczuwalny wpływ na kształtowanie się morskiej i nadmorskiej, transgranicznej przestrzeni turystycznej.